

і керівник відділу в ін-ті. Від 1991 — проф. Кельнського ун-ту, в якому викладає курси східноєвроп. історії 20 ст. Читає лекції в ун-тах Мюнхена, Берліна і Майнца (усі — ФРН). Працював у Рос. дослідницькому центрі Гарвардського ун-ту (США).

Тв.: Nationalism and Policy toward the Nationalities in the Soviet Union. Westview Press, Boulder, CO, 1991; Verfall und Untergang des sowjetischen Imperiums, München, 1993; Auf der Suche nach der «Idee für Rußland». «Osteuropa», 1997; Rußland und die Grenzen Europas. Там само, 1999; Die neue Ukraine. Wirtschaft—Gesellschaft—Politik (1991—2001). Cologne. 2002; Neubeginn in der Ukraine. «Osteuropa», 2005; Чи був голодомор 1932—1933 рр. інструментом «ліквідації» українського націоналізму? «УІЖ», 2005, № 2.

С.В. Кульчицький.

**ЗИМОРОВИЧ** (Zimorowicz) **Варфоломей** (Йосиф-Бартоломей, справжнє прізвище — Озимек (Ozimek); 1597—1677) — польсь. історик і поет. Н. в родині каменяра з передмістя Львова. Здобув юрид. освіту, 1640—60 займав посаду бургомістра Львова. Автор панегіричних творів лат. та польсь. мовами й віршів («селянок»), в яких відображено побут укр. села, а також низки істор. тв. Осн. істор. праця — міська хроніка «Leopolis triplex» («Потрійний Львів»), написана лат. мовою. Як багатий львів. патрицій, чий майнові інтереси тісно перепліталися з інтересами католи. верхівки, негативно ставився до визвол. змагань укр. народу на чолі з Б.Хмельницьким. Разом з тим З. прославляв подвиги запороз. козаків під *Хотином* (див. *Хотинська війна 1621*). Йому властивий локальний патріотизм, він прагнув звеличувати своє рідне місто. Львів, на його думку, має свою історію, відмінну від історії ін. міст Польщі, зокрема це місто — споконвіку руське. Перед викладом подій історії Львова автор уміщує розділи «Назва Русі», «Початки Русі», «Сармати», «Роксолани», «Слов'яни», «Поділ Русі», «Релігія русинів», «Руські королі». Далі йдеться про заснування Львова на фоні історії *Галицько-Волинського князівства* та *Галицько-Волин. д-ви*; наступні розділи, написані на основі архів. документів, присвяче-

ній хроніці подій у Львові 15—17 ст. (до 1633).

Тв.: Pisma do dziejów Lwowa odnoszące się. Lwow, 1899 [Неточний польський переклад хроніки: «Historia miasta Lwowa» 1835 р.].

Літ.: Heck K.J. Życie i dzieła Bartolomeja i Szymona Zimorowiczów na tle stosunków ówczesnego Lwowa, cz. 1. Kraków, 1894; *Возняк М.* Козацтво під Хотином 1621 р. в сучасній поезії. «ЗНТШ», 1928, т. 149; *Хомишин М.Я.* В.Зиморович про питання історії Київської Русі і Галицько-Волинського князівства. В кн.: Київська Русь: культура, традиції: Збірник наукових праць. К., 1982.

М.Я. Хомишин.

**ЗІНОВ'ЄВ Григорій Овсійович** (справжні прізвище, ім'я та по батькові — Радомисльський Овсій-Герш Аронович; 08.09.1883—25.08.1936) — держ. і політ. діяч. Н. в м. Єлизаветград (нині м. *Кіровоград*). Від 1901 — чл. РСДРП (з 1903 — РСДРП(б)) — ВКП(б). 1917 — чл. редакції газ. «Правда». Делегат 1-го Всерос. з'їзду рад (16 черв.—7 лип. (3—24 черв.) 1917; чл. Президіуму та *Другого Всеросійського з'їзду рад 1917*. Від 13 груд. 1917 до 1926 — голова Петрогр. ради робітн. і солдатських депутатів. Брав участь у підготовці скликання *Першого Всеукраїнського з'їзду рад 1917* в Харкові. Під час Брестських переговорів (див. *Брестський мирний договір РСФРР з державами Четверного союзу 3 березня 1918*) єдиний з чл. ЦК РСДРП(б) виступав за негайне підписання миру. 1919—26 — голова виконкому Комінтерну (див. *Інтернаціонал Комуністичний*). Розробив 21 умову вступу до Комінтерну, сприяв розколу Незалежної с.-д. партії Німеччини на з'їзді в м. Галле (1920) та прийняттю лівим крилом партії рішення про вступ до Комінтерну і об'єднання з Комуніст. партією Німеччини. 1907—27 — чл. ЦК РСДРП(б)—РКП(б)—ВКП(б), 1921—26 — чл. політбюро ЦК РКП(б)—ВКП(б), чл. Всерос. ЦВК і ЦВК СРСР. 1925 — один із лідерів «*нової опозиції*», згодом — т. зв. троцькістсько-зінов'євського блоку. 1928 призначений ректором Казанського ун-ту. 16 груд. 1934 заарештований, засуджений на 10 років у справі т. зв. московського центру. 24 серп. 1936 йому був винесе-

ний смертний вирок у справі т. зв. антирад. об'єднаного троцькістсько-зінов'євського центру (див. «*Троцькістсько-зінов'євського об'єднаного центру*» *судовий процес 1936*).

Страчений у м. Москва. Реабілітований 1988.

Літ.: Великая Октябрьская социалистическая революция: Энциклопедия. М., 1987; Политические деятели России 1917: Биографический словарь. М., 1993.

О.Б. Кудлай.

**ЗІНОВ'ЄВСЬК** — назва 1924—34 м. *Кіровоград*.

**ЗІНОВ'ЄВСЬКА ОКРУГА** (до 1924 — Єлизаветградська) — адм.-тер. одиниця в УСРР 1923—30 (див. *Округа*). Утворена 1923 у складі *Одеської губернії*. Окружний центр — м. Зінов'євськ (нині м. *Кіровоград*). Налічувала 13 р-нів. Протягом 1924—30 змінювалися межі округи. Ліквідована 2 верес. 1930.

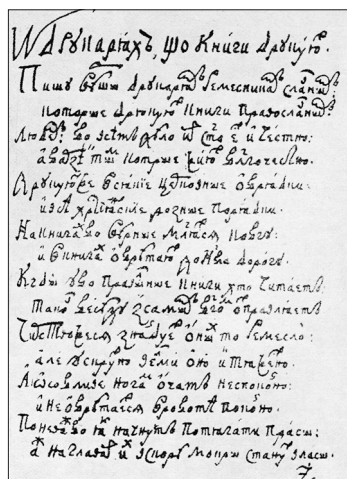
Літ.: Матеріали до опису округ УСРР. Статистичні характеристики. Зінов'євська округа. Х., 1926.

Я.В. Верменич.

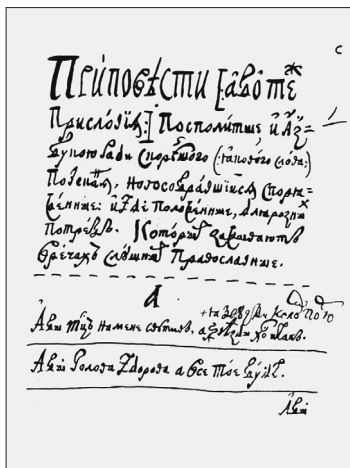
**ЗІНОВІЇВ Климентій** (р. н. невід. — 1712) — поет і етнограф. Походив із козац. роду. Освіту здобув у дяківській школі, а потім у Київ. колегіумі (див. *Києво-Могиланська академія*). Прийняв чернечий постриг, був монастирським писарем, мав сан ієромонаха. Подорожував по Україні та за її межами (був у Росії, Польщі, Білорусі, Литві). Представляв оригінальну нар. к-ру, носіями якої були *мандрівні дяки*. Автор



Г.О. Зінов'єв.



Зіновієв К. Вірші. Сторінка із збірки. 18 ст.



Зіновій К.  
«Приповісти  
посполитые».  
Сторінка зі збірки.

віршованої збірки (укладена на поч. 18 ст.) про повсякденне життя простолюду. Зб. складається з чотирьох циклів. Герої тв. З. — селяни, ремісники, міщани, бурлаки, нижче духовенство. Вірші охоплюють найрізноманітніші сфери побуту та звичаїв тогочасного укр. сусп-ва, в них зображено реалістичні картини життя, докладно описано різноманітні промисли й ремесла (бл. 100).

1700—09 уклав зб. «Приповісті посполиті», до якої увійшли бл. 2 тис. записаних ним під час подорожей приказок.

Тв.: Вірші. Приповісті посполиті. К., 1971.

Літ.: Колосова В.П. Климентій Зіновій: Життя і творчість. К., 1964; Сидоренко Г.К. Українське віршування від найдавніших часів до Шевченка. К., 1972; Українська література XVII ст. К., 1987; Шевченко Н.В. До питання про соціальний ідеал селянства та козацтва другої половини XVIII ст. В кн.: Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. Матеріали третіх історичних Всеукраїнських читань. К.—Черкаси, 1993.

Н.В. Шевченко.

**ЗІНЬКІВ** — місто *Полтавської області*, райцентр. Розташов. на р. Ташань (прит. Грунь-Ташані, бас. Дніпра), за 33 км від залізничної ст. Гадяч. Нас. 10,3 тис. осіб (2004).

Згадується в істор. документах під 1576 і 1604. Від 1648 З. — сотенне м-ко *Полтавського полку*. 1662(1661)—1671(1672) — центр *Зіньківського полку*. 1768 жителі З. брали активну участь у *гайдамацькому русі*. Від 1781, після ліквідації полкового устрою, З. стає повітовим містом *Черні-*

*гівського намісництва*. Від 1796 З. — у складі *Малоросійської губернії*, від 1802 — *Полтавської губернії*, від 1932 — *Харківської області*, від 1937 — Полтав. обл. Райцентр 1923—30 та з 1932. У роки *Великої вітчизняної війни Радянського Союзу 1941—1945* окупований гітлерівцями від 9 жовт. 1941 до 6 верес. 1943. Під час окупації в місті діяла партизан. група на чолі з В.Суком.

Уродженцями З. є композитор П.Батюк, члени *Кирило-Мефодіївського товариства* І.Посяда та М.Савич, поети М.Зеров і М.Орест.

О.Г. Бажан.

**ЗІНЬКІВСЬКИЙ ПОЛК** — козац. військ. й адм.-тер. одиниця в *Лівобережній Україні* 2-ї пол. 17 ст. Ств. 1662(1661) під час гетьманства *І.Бруховецького* на тер. ліквідованого *Гадяцького староства* (див. *Староство*). Полкове місто — *Зіньків*. Сотенні м-ка: Бірки (Бурки, Бурків; нині село), Опішня (нині с-ще міськ. типу; обидва *Зіньківського р-ну*), Веприк (нині село), м. *Гадяч*, Лютенька і Рашівка (обидва нині села; всі *Гадяцького р-ну*), Комишня (нині с-ще міськ. типу *Миргород. р-ну*), *Котельва*, Ковалівка (нині село *Шишацького р-ну*; всі *Полтав. обл.*); Грунь та Куземин (обидва села *Охтирського р-ну* *Сум. обл.*). З.п. очолювали полковники Василь Шиман (*Шиманський*, Шиманенко, 1662—63), Григорій Василевич (1665), Микита Безпалій (1666), Семен Остренко (*Остренський*, 1666—68), Іван Дуб'яга (1668), Яків Тищенко (1670—72). 1671 (1672) З.п. розформовано, більша ч. його тер. увійшла до *Гадяцького полку*, решту приєднано до *Полтавського полку*.

Літ.: *Дашкевич Я.* Гетьманська Україна: полки, полковники, сотні Лівобережжя. «Пам'ятки України», 1990, № 2.

В.В. Панашенко.

**З'ІЗД ПОНЕВՈՂЕНИХ НАРОДІВ 1917, З'ІЗД народів Росії** — з'їзд представників народів і областей, які прагнули федеративної перебудови колиш. *Російської імперії*. Відбувся 21—28 верес. (8—15 верес.) у *Києві* з ініціативи *Української Центральної Ради*. Проходить у приміщенні

Педагогічного музею. Роботі з'їзду передувало прийняття УЦР ІІ Універсалу (див. *Універсали Української Центральної Ради*), який, з одного боку, закріпив статус *Генерального секретаріату Української Центральної Ради* як крайового органу виконавчої влади, а з другого — містив положення, згідно з якими реалізація нац.-персональної автономії України ставилася в залежність від скликання *Всеросійських Установчих зборів*. На з'їзді прибули представники татар, євреїв, білорусів, естонців, молдован, донських козаків, Союзу козак. військ та бурятів — усього 93 особи.

Представники рос. інтелігенції на з'їзді не приїхали, продемонструвавши цим самим, що рос. інтелігенція, як і *Тимчасовий уряд*, залишаються на позиціях централізації та *русифікації*. Замість них прибув представник *Тимчасового уряду* — зрусифікований кадет (див. *Конституційно-демократична партія*) укр. походження *М.Славинський*. Дві третини учасників з'їзду належали до різних соціаліст. партій. Це позначилося на настроях делегатів і роботі з'їзду, а також на винесених ним оцінках політ. подій, які були лише позитивними. Укр. націю представляли лише автономісти, самостійників туди не допустили. *М.Грушевський* вважав, що 8 днів роботи з'їзду були справжнім святом єднання поневолених народів колиш. Рос. імперії. З'їзд ухвалив низку постанов: про нац.-персональну автономію (визначаючи її необхідність), про загальнодерж. та крайові мови, про Установчі збори, про Раду народів у Києві (склад Ради та її компетенція) і про Раду національностей при тимчасовому управлінні. Крім цього, з'їзд прийняв окремі ухвали стосовно польс., білорус., латис., литов. народностей, а також козацтва. Наприкінці своєї роботи з'їзд обрав Раду народів, яка мала перебувати в Києві й доручив їй очолити роботу з створення Рос. Федерації на теренах колиш. Рос. імперії. Головою Ради було обрано *М.Грушевського*. Одним із перших заходів Ради народів стало видання окремого журналу, присвяченого ідеї федерації і справі практичного втілення її в життя. Гол. ре-